

Nr 3 - 2013
December

Ärgång 16
Nr 40

SMÅDISIGT

MEDLEMSBLAD FÖR DIS-SMÅLAND

I detta nummer:

- Kallelse till årsmöte i Vimmerby 29 mars, sid 1
- Ordförandens och redaktörens spalter, sid 3
- Tre nya i styrelsen, sid 3
- Egon Burman: Matematiskt problem att lösa, sid 3
- Donald Freij: Joris Fassing i Lindesberg, sid 4
- Rainer Timander: Ingermanland, del 2, sid 6
- C C Engströms minnen (forts), sid 8
- Lindströms i Alvesta trycker SmåDisigt, sid 9
- Owe Wennerholm: Slettengrenarnas stamfader, sid 10
- Aron Axelsson Bordon: Skotska familjer i Sverige, sid 12
- Egon Burman: Nya utskriftsmallar till Disgen, sid 14
- Tord Karlsson: Med norrländsk leveransgaranti, sid 15
- Egon Burman: Det falska släkträdet, sid 15
- Nya medlemmar i DIS-Småland 2013, sid 16

Kallelse till årsmöte med DIS-Småland lördag 29 mars 2014, kl 10.00 Vimmerby folkhögskola, Bryggaregatan 8

- 09.30 Ankomst och förmiddagsfika
10.00 Årsmöte och därefter kort paus
11.00 Vi kör Peter Sjölungs videofilmade föredrag
”DNA – en genväg till släkten” – 48 min
12.00 - 13.00 Lunch
13.00 Frågestund om Disgen, Disbyt och Dispos
14.00 Eftermiddagsfika
14.30 Nyheter i Disgen, bl a om nya utskrifts-
mallar. Börje och Rune visar distanshjälp
via datorn. Avslutning senast kl 15.30

Anmälan senast 23 mars till Börje Jönsson,
0381-108 40 eller b_json@hotmail.com

Anmälan är nödvändig om du önskar lunch och
fika. Kostnad 100 kronor. I annat fall givetvis utan
kostnad.

Organisera gärna samåkning. Vi försöker under-
lätta detta genom att sända mail med deltagar-
listan till alla anmälda omkring 25 mars.

Motioner till årsmötet ska vara inkomna till
styrelsen senast 15 mars 2014

Valberedningen, som består av Kenneth Ragnarsson
Vetlanda och Gun Saming Växjö, har
lämnat följande styrelseförslag till årsmötet:

Ordförande	Tommy Nilsson	nyval 1 år
Ledamot	Rainer Timander	nyval 2 år
Ledamot	Donald Freij	omval 2 år
Ledamot	Arne Johansson	omval 2 år
Suppleant	Rune Elofsson	omval 1 år
Suppleant	Leif Berglund	omval 1 år

Börje Jönsson, Egon Burman och Gunilla
Kärrdahl har alla 1 år kvar på sin mandatperiod.

Kom igång med Disgen

Det svåraste med Disgen och andra
släktforskarprogram är kanske att
komma igång. Vi har mött med-
lemmar som köpt programmet och
sedan har inget hänt. Det tycker vi i
styrelsen är väldigt tråkigt och vill
gärna hjälpa till, Så ta kontakt med
någon i DIS-Smålands styrelse,
i första hand någon av faddrarna.

DIS-Småland

Regionförening till Föreningen DIS – Föreningen för datorhjälp i släktforskningen
Verksamhetsområde: Jönköpings (F), Kronobergs (G) och Kalmar (H) län

Hemsida: www.dis-smaland.se

Styrelse

Rainer Timander	Landshövdingegatan 10	392 31	Kalmar	0480-42 08 75	leoniden@gmail.com	ordförande
Tommy Nilsson	Norra Storgatan 24 C	575 32	Eksjö	070-303 17 32	tommy@betoni.se	vice ordförande
Gunilla Kärrdahl	Götavägen 20	331 52	Värnamo	0370-65 07 15	gunilla@karrdahl.se	sekreterare
Börje Jönsson	Klosterstigen 9	575 37	Eksjö	0381-108 40	b_json@hotmail.com	kassör
Egon Burman	Murmästarevägen 1	352 61	Växjö	0470-637 26	fgeb@live.se	ledamot
Donald Freij	Hjälshammar Sjögård	331 93	Värnamo	0370-65 07 93	donald@freij.se	ledamot
Arne Johansson	Södra Storgatan 29 D	590 80	Södra Vi	0492-205 20	webmaster@dis-smaland.se	webbmaster
Rune Elofsson	Norra Storgatan 44 A	575 32	Eksjö	0381-129 94	rune.elfsson@telia.com	suppleant
Leif Berglund	Örngatan 11	561 33	Huskvarna	036-13 07 97	leifaberglund@hotmail.com	suppleant

Funktionärer

Börje Jönsson	Klosterstigen 9	575 37	Eksjö	0381-108 40	b_json@hotmail.com	fadder, utbildare
Rune Elofsson	Norra Storgatan 44 A	575 32	Eksjö	0381-129 94	rune.elfsson@telia.com	fadder, utbildare
Robert Mallander	Nissanvägen 24	562 40	Taberg	036-30 81 48	robert@mallander.se	fadder, utbildare
Leif Berglund	Örngatan 11	561 33	Huskvarna	036-13 07 97	leifaberglund@hotmail.com	utbildare
Jan Jutefors	Ryssbyvägen 15	380 30	Rockneby	0480-665 65	jan.jutefors@telia.com	fadder
Donald Freij	Hjälshammar Sjögård	331 93	Värnamo	0370-65 07 93	donald@freij.se	disbytombud

SmåDisigt - Medlemsblad för DIS-Småland

Redaktör: Egon Burman – fgeb@live.se

ISSN 1650-3066 Upplaga 1 300 ex, 4 gånger/år
Tryckeri: Lindströms Tryckeri, Alvesta
Ansvarig utgivare: Redaktör Egon Burman

Manus sänds till redaktören, som förbehåller sig rätten att redigera artiklar som kommer till användning.

Citat ur SmåDisigt får göras om källan anges. För återgivande av signerade artiklar samt illustrationer krävs tillstånd av författaren/illustratören/fotografen. Författarna får möjlighet att granska sitt redigerade material före tryckning och är själva ansvariga för innehållet i artiklarna.

Redaktören uppmanar medlemmarna att bidra med material till SmåDisigt samt föreslå frågor att behandla i kommande nummer.

Hjälp också till så att vi blir fler medlemmar i DIS-Småland.

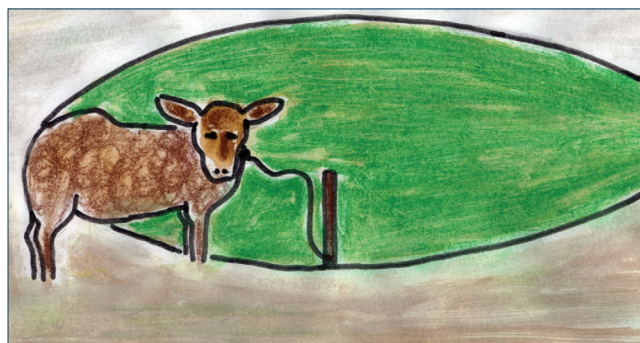
Ett matematiskt problem

Matematik visade sig vara ett intresse som jag delar med styrelsekollegan Rune Elofsson. Rune hade fått ett problem från en bekant som påstod att lösningen krävde all tänkbar matematik. Jag har inte hittat någon lösning, fast jag tycker det ser ut som ett geometriskt problem. Vi får helt enkelt be våra kunniga medlemmar om förslag på lösning.

Så här lyder frågan: Ett får står bundet vid en pelare i periferin av en gräsbevuxen cirkelyta. Hur lång kedja krävs för att fåret ska kunna beta av halva gräsytan i cirkeln (inte mer)? Inget avdrag för noslängd eller andra justeringar. Se min illustration. Svaret bör uttryckas i förhållande till cirkelns diameter eller radie.

Bland rätta lösningar drar vi en, vars insändare får skivan med ortdatabasen. Om ingen medlem lyckas så hoppas jag ändå kunna återkomma med en lösning på problemet.

Egon Burman

Medlemsavgift

150 SEK + DIS-Småland 70 SEK
Plusgiro 140 33-5 Föreningen DIS
Organisationsnummer 82 70 01-1029

Adressändringar sänds till

Föreningen DIS
Gamla Linköping, 582 46 LINKÖPING
E-post dis@dis.se

Ordförandens spalt

Vi har upplevt en härlig sommar och höst och när detta skrivs så har även en snöfri julhelg passerat. Vilka kan tänkas sakna snön? Snöröjarna, som går miste om sin inkomst. Barnen, som inte kan åka i pulkabacken, och så förstås alla som vill träna på snö inför Vasaloppet. Men deras tid kommer nog snart.

Jag har jag tagit mig friheten att fortsätta med ytterligare en artikel om Ingermanland. Den första, som var införd i senaste numret, gav en hel del positiv feedback för innehållet.

Lite fundersam är jag över våra misslyckade försök med att aktivera intresset för våra kurser. Vad orsaken till det är en gåta för mig. Under höstens styrelsemöten har vi ventilerat frågan och försöker finna lämpliga vägar att gå vidare.

Tommy Nilsson, vår nye styrelsemedlem, har gjort en gedigen utredning för Dis-Småland. Han har bland annat funnit att behovet av fortbildning är stort. Vad som hindrar att gå på kurs återstår för oss att klura ut.

På släktforskarstämman i Köping i augusti hade Dis och Dis-Småland gemensam monter och presenterade våra program och utbildningar. Jag hoppas att flera medlemmar hittade vägen dit.

Rainer Timander, ordförande

Redaktörens spalt

I förra numret av SmåDisigt bekymrade vi oss över att såväl ordförande som redaktör var överåriga för sina uppdrag. Att medelåldern i styrelsen är hög såg vi som ett problem.

Men ibland ligger ett problems lösning närmare än man anar. Titta på dessa unga män och se så elegant vi har kommit tillrätta med åldersfixeringen. Ingen kan ana att ordförande Rainer just passerat 80 och att undertecknad redaktör fyllt 78.

Att detta nummer är kraftigt försenat vill jag till stor del skylla på en krånglande PC. Föreningen medför dock fördelen att vi får ut kallelsen till årsmötet 29 mars redan i detta nummer. Jag har utökat med några sidor denna gång – ett ”dubbelnummer”.

Egon Burman, redaktör

Tre nya i styrelsen presenterar sig själva

Gunilla Kärrdahl

Jag är född 1950 på ett lantbruk utanför Broby i nordöstra Skåne. Smälänning har jag varit sedan 1984 och bor sedan tre år tillbaka i Värnamo. Två yrkeskarriärer har jag hunnit med, dels som landskapsarkitekt dels som utredare och statistiker.

Jag har släktforskat till och från ända sedan mitten av 70-talet. Lite mer allvar blev det när jag skaffade Disgen 1998 och sedan var med när Dis-Småland bildades. Min släktforskning berör till stor del nordöstra Skåne när det gäller min morfar och farmor. Min farfars förfäder kommer framför allt från Tingsrydstrakten i Småland med en gren i Värmland och min mormors från Östergötland och Gotland.

Från årsskiftet är jag pensionär och hoppas därigenom kunna ägna mer tid åt släktforskningen än tidigare. Sedan några år tillbaka är jag dessutom ordförande i Släktforskarföreningen Ane Värnamo.

Tommy Nilsson

Jag är en trygg norrlänning som föddes i Boden 1948. Familjen drev ett eget företag inom verkstadsindustrin. Min far har sina anor från Norrbotten och min mor från Hult i Småland. Jag är gift med Berit, har tre vuxna barn, två barnbarn och en hund. Bosatt mitt i den gamla trästaden Eksjö.

Jag har arbetat med ekonomi och företagsledning. Har golf, jakt och fiske som fritidsintressen. Numera ägnar jag min tid mest åt familjen, IT och släktforskning.

Jag har släktforskat sen 1970-talet, men först nu som pensionär sen tre år har jag fått tid att utveckla intresset. Jag konstaterar att jag har oändligt mycket kvar och att det blir allt mer intressant ju längre man kommer. Det har också ökat mina kunskaper inom historia, samhällskunskap och flera andra områden. Jag tycker att släktforskning borde vara ett obligatoriskt ämne tidigt i skolan.

Leif Berglund

Jag är född i Västerås och bor sedan 1981 i Huskvarna.

Min far gick bort 1986. I samband med att vi tömde hans lägenhet hittade jag ett brev som innehöll information om släktingar som jag inte kände till. Detta gjorde mig nyfiken på att få veta mer, så året därpå började jag att släkforska.

Jag började med att fylla i uppgifter på färdiga blanketter, men 1991 började jag använda dator i släktforskningen. Mitt val blev att använda Disgen på Macintosh och blev samtidigt medlem i DIS.

Sedan fyra år tillbaka är jag cirkelledare i släktforskning för nybörjare och även i fördjupningskurser. Jag är registrerad DIS-utbildare sedan några år tillbaka.

Bruksförvaltarsonen Joris Fassing i Lindesberg

av Donald Freij

När man läser kyrkböcker så kommer namn och årtal fram på förfäderna. Går man vidare till andra källor så kan helt andra vyer öppna sig. Då kan det visa sig många oväntade detaljer ur våra förfäders liv och leverne, Denna berättelse handlar om en yngre bror till författarens anmoder Maria Fassing.

Joris Fassing föddes omkring 1651 på Mora bruk i Dunkers församling i Södermanland. Joris var yngst av tio syskon och son till valonien och bruksförvaltaren på Mora bruk François Fassing och Anna Herou.

Under Joris ungdomsår vet vi inte så mycket om hans verksamhet. Släkten lämnar Dunkers församling och blir verksamma i trakten av Lindesberg i Närke. Joris är antecknad 1674-75 i Lindesbergs landsförsamling och där i Guldsmedshytan. Joris syster Maria och svågern Daniel Piett hade vid den tiden övertagit halva Kungsgården Guldsmedshytan.

Joris ingår äktenskap i augusti 1676 med Brita Hoyer, en rådmansdotter från Lindesberg. De får tillsammans fem söner och två döttrar.

Joris blir bruksskrivare efter sin numera svågern Christian Hoyer vid Grönbo och Sundbo hamrar i Fellingsbro församling. Familjen är sedan bosatt på Grönbohammar åtminstone under 1680-talet. De upptar 2 oxar och 10 kor i mantalslängden. Grönbo bruk ägdes då av Mårten Gavelius, adlad 1686 med namnet Cronstedt.

Joris instämnd till häradsrätten

Den 13 juni 1682 blev Joris stämnd till Fellingsbro häradsrätt av Alexander Pettersson i Lindesberg med fullmakt av kamreraren Henrich Jacob Hildebrand, daterad den

14 september 1681. Tvistigheten gällde att Joris Fassings mästern Claes von Holt hade upplöjt en åker, samt huggit i skogen. Detta emot en tidigare dom i denna sak. I den tidigare domen skulle Joris plikta, men har inte fullgjort detta. Joris blev i detta ting bötfälld med 3 daler silvermynt.

Joris i Lindesberg

År 1687 flyttar familjen Fassing åter till Lindesberg. Joris namn skrivs ibland Georg Fassing. Joris tituleras sedan som borgare och omnämns flera gånger som fadder vid barns dop. Redan 1688 är Joris omnämnd bland stadens förtroendemän. Där förekommer han som bisittare i kämnärsrätten och som skattefogde.

Lindesberg brinner

Samma år 1688 är Joris åter igen antecknad i domboken. Joris fick i uppdrag att tillsammans med Nils Lindman gå till sin sväger, rådmannen och riksdagsmannen Peder Welamsson Skotte, med kämnären välaktade Gudmund Bengtssons skriftliga immission, ”daterad den 9 hujus”, för kreditoren herr Henrich Jacob Hildebrands räkning. Där hade Peder Welamsson fått i uppdrag att kräva in alla fordringar från sterbhuset efter Hildebrands svärföräldrar David och Sofia Amija.

Peder Welamsson hade fullgjort detta. Men när uppgörelsen med Hildebrand skulle ske, var Peder honom skyldig den aktningsvärda summan av 12 000 daler kopparmynt. Peder erkände endast 4 000 dalers skuld, vilket tidigare bortslösats av Peders son, Alexander.

Den 10 juli 1688 skred kämnären i staden till åtgärd för att vräka den hittills så aktningsvärda borgaren Peder Welamsson. Då Peder kände sig trängd, drabbades han av sinnes-

förvirring och gick upp på övervåningen i sitt nybyggda hus. Där samlade han ihop spån och tände eld och samtidigt med en värja ändade han sitt liv ute på gårdsplanen.

Stor rådvillhet tycks ha gripit stadens invånare. Först när det var för sent försökte man få igång effektiva släckningsåtgärder. Elden hade då redan spridit sig till närliggande gårdar. Snart kastade den sig med rasande kraft till hela kvarter.

Framåt kvällen, när branden var något så när begränsad, hade 23 hela gårdar med ladugårdar, uthus och lösören blivit lågornas rov. År 1688 års eldsvåda blev ett hårt slag för borgerskapet i Lindesberg.

Joris får stryk

Måhända kan Joris Fassing som skattefogde råka illa ut. Redan 1691 blev han indragen i ett slagsmål av stort format. Det blev sedan en lång och segsliten rättsprocess i "rådstuvorätten" och i kämnärsrätten i Lindesberg.

Av tingsprotokollen framkommer att Joris Fassing kom i slagsmål och skällsord mot Johan Buller och dennes sväger Olof Norbyn.

Joris Fassing visade upp för rätten sår i ansiktet av skoklackarna och att det ena ögat igensvullnat, samt att håret avdragits.

Vittnen framkallades och med ed vittnade i saken. Vad som orsakade trätan framkommer inte. Ett vittne berättade att Olof Norbyn slog med handen i väggen för att visa sin ilska. Efter en stunds ordväxling kom de i träta. Då slog Johan Buller en örfil över munnen så att näsan blödde på Joris Fassing. Därpå tog han Joris Fassing i håret och drog honom över golvet. Därefter kom Assar och hans hustru och skiljde dem åt. Sedan gick Fassing ut.

Assar Anderssons svägerska Anna berättade för rätten att Fassing gick ifrån det lilla bordet till det stora bordet och kom sedan i träta med Johan Buller.

Efter noga genomförd rannsaking och omröstande av kämnärsrätten och rådstuvorätten med avhörda vittnen, framkom att Johan

Buller tagit Fassing i håret och att han skall plikta med 9 daler silvermynt och för tre blånader 36 daler silvermynt.

Johan Buller betalar även barberarelönen för Fassing med 4 daler silvermynt.

Olof Norbyn, som sparkat Fassing, skall plikta med 6 daler silvermynt. Sedan sakfällades Olof, för att han slagit Assar Anderssons hustru, med 6 daler silvermynt.

Även Joris Fassing blev sakfälld för skällsord mot Johan Buller med 12 daler silvermynt. Därmed åtskildes parterna.

Joris sista tid i Lindesberg

Joris Fassing och hustrun Brita Hoyer fick under sitt äktenskap 7 barn. Britas anor är kända till adelshusen i Slesvig-Holstein.

Joris Fassing avlider strax efter slagsmålet. Dödsorsaken är okänd. Änkan Brita gifter om sig 1693 och får tre söner som alla fick namnet Petter. Den yngsta överlevde Brita.

Källor:

Linde och Fellingsbro kyrkoarkiv.

Lindes kämnärsrätt.

Lindes och Ramsbergs härads renoverade domböcker.

Wilhelm Tham: Lindesberg och Nora städer under trehundra år. (Lindesberg 1949).

Vad är sanning?

*"Då frågade Pilatus: Vad är sanning?"
och eko svarade - profeten teg.
Med gätans lösning bakom slutna läppar
till underjorden Nazarenen steg.*

*Men gudskelov, att professorer finnas,
för vilka sanningen är ganska klar!
De äro legio, ty de äro många, som skänkt den
tvivelsamme romarn svar.*

*Dock syns mig sällsamt, att det enda sanna
så underbart kan byta form och färg.
Det, som är sanning i Berlin och Jena,
är bara dåligt skämt i Heidelberg.*

*Det är, som hörde jag prins Hamlet gäcka
Polonius med molnens gyckelspel:
"Mig tycks det likna si så där en vessla
- det ser mig ut att vara en kamel"*

Gustaf Fröding (ut Gitarr och dragharmonika)

Ingermanland – ett land som inte är ett land - del 2 av Rainer Timander

Hur kunde det bli på det viset som beskrevs i Kaa Enebergs artikel i förra numret? För att få svar på den frågan måste man gå långt bak i historien.

När jag studerade finsk-ugriska språk på Universitetet i Lund på 1970-talet var den gängse uppfattningen att finsk-ugriska folk utvandrade från norra Sibirien någon gång för mer än tio tusen år sedan. När de kom till trakterna av nuvarande Ungern stannade en del av dem kvar på platsen, resten svängde av norrut för att komma till dagens Estland. Även där blev en del kvar och resten fortsatte ytterligare norrut. Vid rundningen av Finska viken var det ytterligare en del som blev kvar (dagens Inger och Voter). Färden gick vidare norrut där dagens Karelare blev kvar. Finland och Lappland var de sista etapperna för dessa urmänniskor. Senare tids forskning har emellertid visat ett annat, mer troligt skeende.

Så snart Fennoskandien, (gemensamt namn på Sverige, Norge, Danmark och Finland), befriats från inlandsisen, ca 9 000 år f. Kr, uppenbarade sig de första stenåldersfolken i området. Vilket folk det var, har länge varit oklart. Men nu har DNA-undersökningar kunnat fastställa att vissa folkgrupper härrör från trakterna av dagens Spanien för att i en vid bäge ha vandrat norrut via mellan-Europa. Ju fler DNA-prov som tas i framtiden desto säkrare blir resultatet.

Vid arkeologiska utgrävningar i Halland har man funnit spår av bosättningar från tiden för den senaste istidens slut. Det är en båtbygdskultur, som specialiserat sig på fiske och säljakt.

En del av dessa nordbor, fortsatte så småningom utmed isranden mot nordost, över skären, som skulle bli Åland, de kom till Finland. Strax norr om Borgå, i närheten av byn Åskola, mötte våra blivande förfäder, en långsmal udde som sträckte sig från Karelen. Där slog de sig ned, och spåren efter dem har döpts till Åskolakulturen.

Medan stenåldern alltjämt fortgick (3 000 – 2 000 f.Kr) kom en andra våg av invandrare från Nordtyskland. Det var samerna (lapparna), ett jägarfolk som var specialiserade på jakt på megafaunan (ren och älg).

DNA-undersökningar har visat att samerna är ättlingar i direkt nedstigande led till dessa invandrare. De talade av allt att döma ett finsk-ugriskt språk. När inlandsisen dragit sig så långt tillbaka att det fanns utrymme för ren och älg i södra Finland kom troligen sådana jägargrupper till landet. Först med dem har ett finsk-ugriskt språk introducerats i Finland. De lånade av nordborna en mängd ord och termer och framför allt många mytologiska drag. (seder?)

I sina beskrivningar om det nordliga folket som levde med fångstkultur, kallade antikens författare dem till fennoi eller fenni, som åsyftar på samerna. Sagornas vanliga namn på samerna var även finnar. (Under tidernas lopp fick ordet fennoi en annan betydelse i den meningen att man syftade på finländare och inte på samer.)

Första gången samerna omtalas i litteraturen är hos Tacitus (98 e.Kr); han säger:

- Fennerna lever i stort barbari under avskyvärd torftighet, inga skyddsvapen, inga hästar, inga bostäder. Deras näring är grönsaker, deras klädnad djurhudar, deras bädd marken; sitt enda förvärv får de genom sina pilar som de i brist på järn förser med spetsar av ben.

Men nu till en närmare tidsrymd för vår del. Det heter ju att Sverige har haft fred i över 150 år. Men Sveriges historia sett i tusenårsperspektivet rättfärdigar uttrycket ”Sveriges tusenåriga krigshistoria”

Nedan har jag utforskat en del källor där jag finner att det är mer krig än fred som har rått i tidernas lopp. (Se Wikipedia sökord: Lista över svenska krig).

Jag nöjer med att lista upp krigen som berör Ingermanland, Redan det förskräcker:

Konflikter i Ingermanland

200	Finsk-ugriska karelare kom till boplatsen
1495	Den Viborgska smällen
1570	Ingermanland som intresseområde för Sverige
1581	Narva svenskt
1595	Bekräftas ovanstående
1570	Massutflyttning från Finland till Sverige från Savolax till Finnmarker i Sverige
1577	Svenskt anfall mot Ingermanland
1578	Nytt anfall mot Ingermanland
1578	December samma år nytt anfall
1580	10 november nytt anfall igen
1581	Nytt anfall mot Ingermanland
1581	Ingermanland besätts av Sverige
1582	Ryskt anfall mot Ingermanland
1589	Ryska stridigheter i Ingermanland
1590	27-28 januari Ryskt intrång till Ingermanland vid Kaporje
1592	Ryskt anfall mot Ingermanland
1595	Fredsavtal Ingermanland till Ryssland
1617	Vid freden i Stolbova Ingermanland åter svenskt
1618	Avtal om gränsdragning klar
1618	Viss inflyttning från Finland till Kexholms län (se karta sist).
1624	Grundas kolonikompanier i Ingermanland under ledning av överste Anders Koskull
1641	Kexholms län och Ingermanland gemensamt generalguvernement
	Ingermanland hör till Nöteborgs län
1657	Ryskt anfall från Lava
1812	Ingermanland införlivas med Storfurstendömet Finland

Nedanstående karta beskriver den folkvandring som uppstod av att Sveriges kung utlovade inflyttarna gratis mark och skattefrihet under tio år.

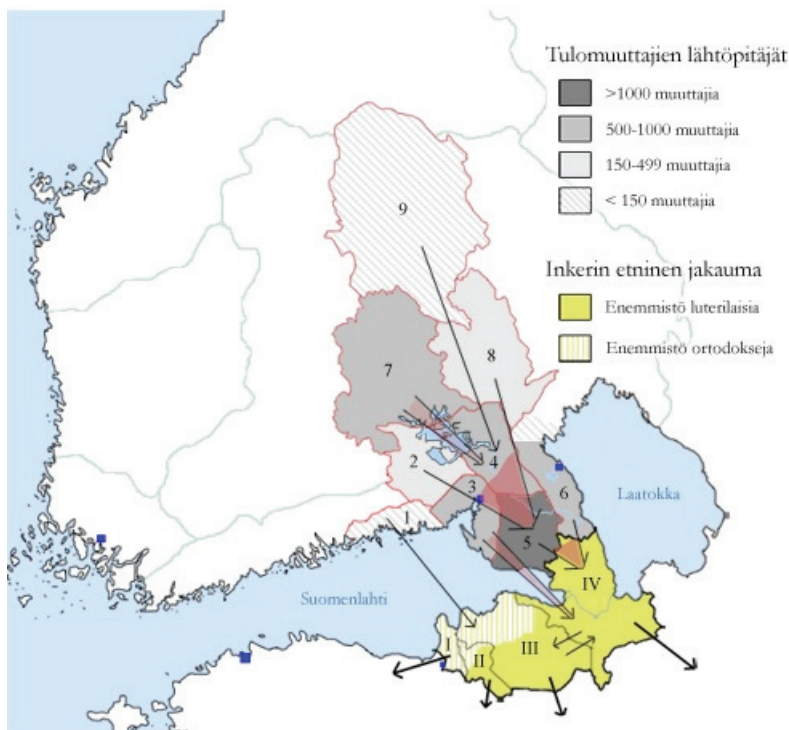
Hur var det då med dessa trakter, var de verkligen obebodda? Sanningen är att där fanns en befolkning sedan mer än tusen år. Dessa var grekisk ortodoxa. Kungen krävde att de skulle konvertera till kristendomen, vilket de vägrade. Återstod då att fly från trakterna som var under svensk överhöghet.

På så vis blev den svenske kungen tvungen att befolka området med andra människor. Det låg nära till hands att locka finnar till de nya besittningarna, med de ekonomiska fördelar som erbjöds. Efterkommande generationer har dyrt fått betala för konsekvenserna av kungens lockrop.

I en kommande artikel kommer jag att beskriva den delen av historien.

Rainer Timander

Ingermanlands befolkning 1600- talet

Den folkförflyttning som skedde på 1580- talet syftade till att svenska kungar skulle få legitimitet för att trakten skulle tillhöra Sverige och som hittills varit obebodda. I de trakterna skulle invandrande finnar få mark och skattefrihet under 10 år. Dessa finnar kallades också för svedjefinnar. De bosatte sig i norra Sverige samt mot norska gränsen som då var dansk besittning.

Litteratur:
Maud Wedin: *Den skogsfinska kolonisationen av Norrland.*

Förklaringar till bilden
Suomenlahti = Finska viken
Laatokka = Ladoga
Tulomuuttajien lähtöpitäjät = Invandrades avreseförsamlingar
Inkerin etninen jakauma = Ingermanlands etniska fördelning
Muuttajia = Flyttare
Gul ruta = Flertalet Luteraner
Vit ruta = Flertalet Ortodoxa

Invandring till Ingermanland åren 1570-1675

Region	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Antal	48	414	597	591	1403	846	582	347	145

Se även Wikipedia på sökord: *Finlands historia*

ur Carl Christian Engströms "Minnen" (fortsättning från SmåDisigt 1-2013)

Vidare följde en Ordonnansofficer, hvilken hade till enda specialitet att noga vakta och omsorgsfullt vårda den unge fursten, hvilken ej ett ögonblick fick lemnas ur sikte.

Sålunda, då man satt till bords satt denne officer med sin tio-åriga pupill alltid tillsammans och lite i skymundan der jag satt så att jag alltid fick se huru det tillgick med den unge furstens servering. Detta skedde sålunda att då Lakejen kom med matfatet och bjöd ynglingen från venster sida, denne alltid tittade till venster på sin Mentor, hvilken genom nickning eller ruskande på hufvudet, efter okulär besigtning af rätten antingen biföll eller afslog om den unge mannen fick spisa deraf.

Jag satt ofta och anmärkte om ett och annat men min granne den Tyske Ordonansofficeren, sade att han hade sin instruktion och därmed, blef det. Det lyckades nog att bevara denne unge mans lif och jag tror han nu är Furste af Waldeck.

Af Princessorna voro 3:e "Vuxna" utan "hängande fläta" den 4:e i öfvergångsåldern och den yngsta "baby". De 3:e äldre hade en gemensam Hofdam och den 4:e en guvernant. Det kom ofta på min lott att föra någon af dessa damer tillbords då ej högre Svenskar voro närvarande. Den ena var temmeligen gråhårig och mycket erfaren af världen. Att ett och annat skulle anmärkas på oss var klart, men det skedde alltid hyggligt. Likvisst hände det en gång att något kom som jag tyckte vara litet löjligt, nemligen hon sade. "Det förvånar mig högeligen att H.K. Hr. Kronprinsen ej talar bättre Tyska än han gör med en Tysk mor" måste bocka mig för sakkunskapen.

Konungen for med Fursten än hit än dit för att visa hvad vi hade, bland annat till Carlberg och en gång kommenderades Norska Skarpskyttekompaniet ut på en liten manöver med lösskjutning till en slått utanför parken. Jag var med Kungen och förargade mig öfver att d'Orchimont gifvit mig en galen häst, hvilken absolut ej ville stå stilla utan äfven då jag höll honom inne, galopperade han på stället till mycket förnöjelse för Fursten, som satt på en väl dresserad fåle.

Jag grälade sedan på d'Orchimont och snubbade på honom riktigt ty han skulle visa sig kvick med att gifva "sjömannen" denna galna häst. Detta var i dubbelt afseende dumt, ty, oaktadt sjömanskapet var jag en ingalunda ovan ryttare och hade ridit mycket.

Om några år därefter fick jag en anledning att skratta åt d'Orchimont då han var med Kungen på en defilerings på Ladugårdsgärdet. Det dröjde länge och Kungen med stab stod på samma ställe under defileringen. Då hände att d'Orchimont valt sig en sådan sedig äldre häst att denne fann tillställningen så pass tråkig, att han, midt i staben, somnade och föll ikull. Munterhet. Jag var ej närvarande utan fick historien från annan hand.

Apropos denne d'Orchimont hände honom några år senare att han fick svar på tal, då han kom med en af sina vanliga dumheter, hvilka ej voro så sällsynta. Drottningens Lifkusk hette Roos och var en specialist i sitt yrke och detta till den grad att mängder af förnäma Herrar anlitate honom för att inköra unga hästar och ordna ett fint spann. Han var Drottningens favorit till den grad att en anmärkning på honom skulle högst onådigt upptagas.

Karlen var för öfrigt hvarken någon oförskämnd eller näsvis kurre utan en man helt allvarsamt anlagd. Inom Kongl. Hofstallet skulle, gifvetvis, finnas något motsvarande den militäriska hierarkien, med befallande och lydande och detta tydligt nog, men med moderation. En sådan Lifkusk som Roos som förstod sin sak så i botten som han kunde ej undgå att kollidera med sin förman d'Orchimont hvilken ansåg sig så mycket mera erfaren än sin underordnade.

Nu hände en gång att någon sammanstötning skedde mellan dessa begge Herrar, hvaraf följde att d'Orchimont beslöt att anmäla till kungen om Roos afskedande. Innan d'Orchimont vågade detta tänkte han på Drottningen och hvad hon skulle säga. För att preparera denna sak vandrade han en morgon upp till Cronstedt, Drottningens Öfver-Kammarherre, antagligen i akt och mening att få honom till medbrottsling på det viset att han preparerade drottningen på händelsen.

Min vän Claes, låg som vanligt länge nog, ty han gick ej tidigt till sängs, och då kom d'Orchimont till honom, innan han ännu mornat sig. d'Orchimont började, efter vanlig förfrågan om sömnen, ungefär sålunda "Nu skall detta ta mig fan få ett slut, antingen skall Roos eller jag afskedas". Cronstedt som äfven stod i högsta gunst hos Drottningen blef högst förvånad och svarade följande: "Detta var mycket ledsamt, ty då är det klart som dagen att det blir du som får packa in och resa. Adjö gamle vän." Att här måtte blifvit "tablä" är nog klart. Men d'Orchimont, ytterst försigtig karl, förstod genast att det osade brändt och lät saken "Droppa af".

En gång fick jag närvara vid ett tillfälle då jag fick se hvad Roos dugde till och hans sinnesnärvaro. Detta skedde under den tiden då Kronprins Gustaf excererade med Gårderna på Ladugårdsgärdet och på det att han skulle kunna vara med äfven i morgonexercisen hade han fått bostad hos Kabinettskammarherre Ribbing, hvilken hade sin bostad på Skärsåtra på Lidingön.

En eftermiddag beslöto Kungen och Drottningen att göra ett besök hos Ribbing för att se huru sonen hade det. Åkningen skedde fram och tillbakas med en Kongl. vagn med 4-spann under befäl af Roos, och tvenne vagnar for uppvaktningen. På hemresan inträffade att Kungen och Drottningen af, för oss obekant orsak, möjligen därföre att de hellre åkte i en lättare vagn öfver den usla Lidingöbron, att vi, uppvaktningen anbefalles sätta oss uti den Kongliga vagnen och D.D.M.M. uti en efterföljande. Roos körde temmeligen fort. Gaffelhästarne voro gamla men de 2:e spannhästarne ganska unga. Här vi anlände till Drottningholm och skulle just stanna inträffade att de begge unga spannhästarne reste sig på bakbenen rätt upp i vädret och föllo ikull sparkande förtvifladt och intrasslade sig i selarna. Häråt följde att stånghästarne började att försöka slita sig lösa. Roos satt kvar på kuskbocken och lyckades att lugna de gamla hästarne. Hade han ej så bra förstått sig på sin sak hade nog kanske sken inträffat. Kungen och Drottningen och en hel mängd med lakejer kommo straxt tillstädes och man måste skära sönder seltygen från de af svett dryppande. spannhästarne.

Vid supén en stund därefter, lofordades Roos och allas vän Claes Cronstedt som var glad och lifvad hela tiden efter kallet hos Ribbings pratade om att han endast sett ett stort "bylte" som sprattlade till stor förlustelse för Drottningen, som gapskrattade åt "Clases" beskrifning af händelsen.

Lindströms i Alvesta trycker SmåDisigt

Text och foto – Egon Burman

På Smedjegatan 3 i Alvesta ligger Lindströms Tryckeri. Där har det funnits de senaste 25 åren, men det har en historia som började för 118 år sen. Det har alltså överlevt två världskrig med vad det innebar av brist på papper och tryckfärg.

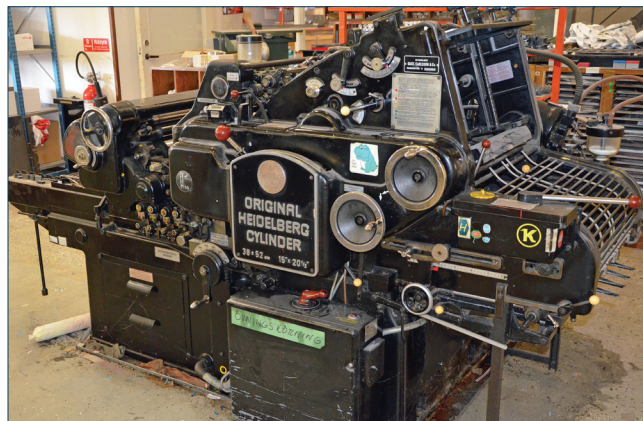
Redan 1896 startade 24-årige Elof Lindström sitt tryckeri hemma, intill marknadsplatsen i Moheda. Redaktören, som är född 1935 och uppvuxen i Torpsbruk och Moheda, minns både Elof och hans tryckeri från 1940-talet. År 1948 flyttades det till Alvesta och då hade Elofs söner, Sigurd, Ragnar, Oskar och Valter, tagit över verksamheten.

De byggde hyreshuset på Värendsgatan 4 och i bottenvåningen fanns gott om plats för tryckeriet. Det var alltså långt innan offsettekniken kom in i bilden i början av 1970-talet – till en början endast som komplement till ”blytekniken”.

Sven-Gustaf Lindström blev ägare till företaget 1972, tillsammans med Evert Svensson och Inge Axelsson från Moheda samt Ingvar Norlander från Alvesta.

Nuvarande ägaren Mikael Lindström, son till Sven-Gustaf, har varit med sedan 1990 då han tog över sin fars del i tryckeriet, och 2003 blev han ensam ägare.

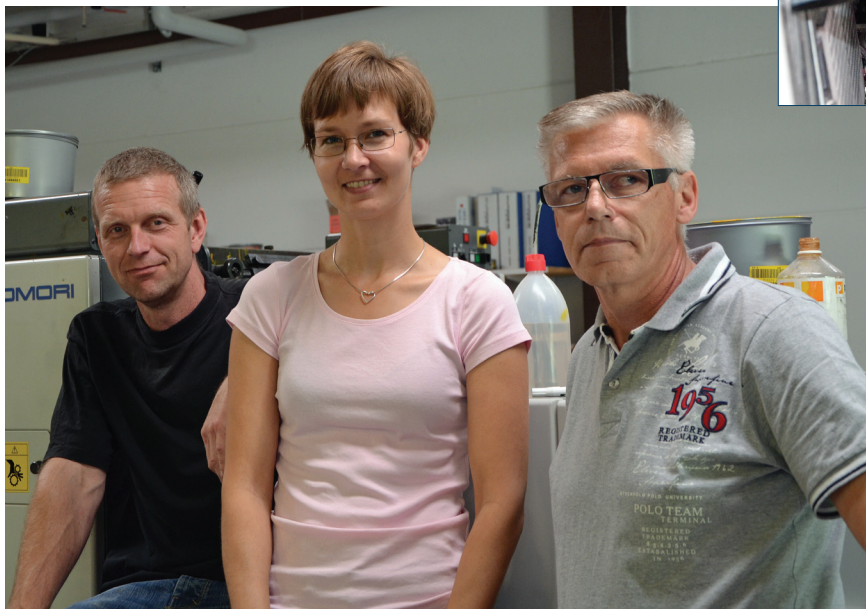
I de nuvarande lokalerna på Smedjegatan har tryckeriet funnits sedan 1988. Där har det utvecklats till ett modernt offsettryckeri som i dag sysselsätter sju personer.

SmåDisigt, liksom de flesta trycksakerna, framställs på en Komori fyrfärgspress. Denna gamla Heidelberg boktrycksmaskin används dock ännu, fast numera mest till efterbearbetning av trycksaker som ska bigas, stansas eller numreras.

Det är trångt för Thomas när han ska sätta tryckplåtarna på plats.

Thomas Larsson, tryckare, Tina Larsson, ansvarig för prepress och ägaren Mikael Lindström

Slettengrenarnas stamfader

av Owe Wennerholm, med citat av Alf Åberg

Anders Holgersson var korpral år 1671¹⁾ under överstelöjtnant Georg Antoni Brakels kompani vid Kronobergs regemente. Anders erhöll befattningen som rustmästare år 1674 och blev fältväbel 1676. Fältväbel kommer av tyskans *feldwebel*. Denna titel förekom inom den svenska armén redan under 1500-talet och var en av befälsplatserna inom fänikan. Fältväbeln hade att göra med manskapets utbildning och uppställning.

Anders blev utnämnd till fänrik den 10 juni 1677 under kapten Tranfelts kompani, enligt en fullmakt undertecknad av kung Carl XI vid fältlägret i Herrevadskloster samma dag²⁾. Fänrik kommer också från tyskan – *Fähnrich*, *Fahne* (fana). Fänrik är den lägsta officersgraden inom den svenska armén, såväl inom fänikan (fotfolket) som vid fanan (rytteriet). Fänriken var oftast den som förde fanan.

Vår kände militärhistoriker Alf Åberg redogör för Kronobergs regemente för det aktuella tidsskedet (*Kungl. Kronobergs regemente under fyra sekel 1623-1964*), Från Åbergs bok har jag hämtat följande målände beskrivning:

- År 1675 förklarade Danmark krig för att återta de förlorade skånska provinserna. Delar av Kronobergs regemente låg vid denna tid i garnison i Malmö, Landskrona, Kristianstad och i Kristianopel i Blekinge. I juni 1676 landsteg en stor dansk armé i Skåne. Den unge Karl XI blev tvungen att retirera med den svenska huvudhären, först till Blekinge och därefter till Småland. Fyra kompanier kronobergare blev kvarlämnade i Malmö och deltog i försvaret av staden. En annan mindre del av regementet följde armén på återtåget. Helsingborg och Landskrona kapitulerade för danskarna, och garnisonerna blev krigsfångar. Kronobergarna fördes först till Ven och därefter till Riga. Härifrån återkom de i maj 1677 till Sverige.

Hösten 1676 var Karl XI tillräckligt stark att på nytt rycka in i Skåne. Den 4 december vann han segern vid Lund. Kriget gick vidare, och sommaren 1677 drog det i hop sig till en ny kraftmätning i gränsprovinsen. Danskarna inledde genom att belägra Malmö, där den danske kungen Kristian V själv var närvarande vid belägringsarbetena. Befålet för

svenskarna i staden förde fältmarskalken Fabian von Fersen, och bland försvararna på vallen stod de fyra kompanierna kronobergare.

I slutet av juni 1677 företog danskarna en stormning av staden men tvingades tillbaka med stora förluster för det danska fotfolket. Kronobergarna förlorade 3 underofficerare och 39 man i stupade och sårade.

Den svenska armén hade under tiden tagit ställning vid Herrevadskloster och fick dagligen förstärkning av rekryter uppifrån hemlandet. I armén befann sig två bataljoner av Kronobergs regemente under sin chef överste Henrik von Vicken. Den svenska sidan åtföljdes av 4000 uppbådade bönder från Kronobergs och Jönköpings län. De var anförda av sina landshövdingar men dåligt beväpnade och kom att ingå i trossen.

I början av juli 1677 bröt Kristian V upp från Malmö och ställde sin marsch mot Landskrona och så snart Karl XI fått besked härom, ryckte han fram för att våga ett avgörande. Armén gick över Rönneå och tågade mot Rönneberga högar. I två kolonner ryckte den svenska armén fram mot högarna, där man förmodade att danskarna tagit ställning. Svenskarna kunde inte observera några människor eller tält på kullen, men obekyrad härom fortsatte den svenske kungen sin framryckning.

Fältmarskalken Rutger von Ascheberg, som rident i förväg, sökte sig upp på en höjd och upptäckte där till sin häpnad hela den danska armén, som stod uppställd i dalen bakom en djup vall med 16 kanongluggar, samtliga besatta med kanoner. Utan att veta det var svenskarna på marsch rakt emot denna vall. Ascheberg red omedelbart till kungen och övertalade honom att dra armén till höger mot Tirups kyrka för att på så sätt angripa danskarna i flanken.

Danskarna lämnade nu sina fördelaktiga ställningar, och striden började. I den svenska slagordningen bestod flyglarna av kavalleri förstärkt med infanteri. Kronobergs regemente, som räknade en styrka på omkring 600 man, ingick i centern. Den svenska högra flygeln under kungens eget befäl tvingade de fientliga kavalleriskvadronerna över ända. Samti-

digt blev den svenska vänstra flygeln slagen av sina motståndare.

När de danska skvadronerna under förföljandet närmade sig Tierps kyrka, upptäckte de de småländska bönderna, som slog på sina trummor och svängde med sina fanor. De avbröt framryckningen i tron att de hade verkliga trupper framför sig och gav därmed svenskarna en möjlighet att ordna sina led.

Fotfolket i mitten blev invecklat i hård kamp, men lyckades pressa sina motståndare bakåt. Också den danska högra flygeln, som varit så segerrik, beslöt sig för att retirera, och snart hade danskarna utrymt slagfältet. Dagen hade varit oerhört varm, och det berättas att åtskilliga officerare och soldater av ”vanmäktighet och hetta” dött under striden.

Under den 20 timmar långa striden förlorade Kronobergs regemente ett tjugotal man. Officerare och manskap belönades efter striden med penninggåvor av kungen. På sin fana har regementet fått skriva in namnet Landskrona 1677.

Kriget i Skåne pågick ytterligare två år, och först på hösten 1679 kunde Kronobergs regemente efter slutet fred återvända hem.

Vid 1686 års mönstring av regementet var det vinter och Växjösjön var tillfrusen. Karl XI lät regementet ställa upp och marschera ner på isen, där övningarna började. Men under det tunga klampet från tusentals stövlar började isen bågna och brista, så att trupperna i största oordning måste rädda sig upp på land, och kungen kom själv med ena benet i vattnet.

Det är bland annat i dessa spännande händelser vi kan se Anders Holgerssons livsgärning. Han erhöll avsked med underhåll 1697.

Han var gift med Kerstin Persdotter, som förmodligen var bördig från Slätthög. Möjligen kan hon ha tillhört någon av Hössjösläkterna.

Anders Holgersson köpte Arnhult Södergård den 25 oktober 1685³⁾. Anders tingsskötte halva Herlatorp Skattegård den 22 juni 1674⁴⁾. Anders var med all sannolikhet inflyttad till Slätthög någon gång under 1660-talet

En Måns Holgersson finns upptagen i Hössjö 1678 och förmodligen broder till Anders.⁷⁾

Anders Holgersson dog den 4 maj 1705 i en ålder av 79 år. Hans hustru, Kerstin Persdotter, tycks ha dött redan på 1680-talet.

Anders och Kerstin hade fyra barn:

Agneta Andersdotter

gift med soldaten Daniel Nilsson.

Länsman Jonas Andersson i Lyåsa

Den förste som tog upp namnet Slettengren. Gift med Britta Olofsdotter från V. Fällorna i Slätthög. Dotter till Olof Håkansson och hans hustru Marita Nilsdotter i Muleberg.

Kvartermästaren Johan Andersson Gullhall

Stallmästare hos den ryske generalen Trubetzkoi år 1720.⁸⁾

Elisabeth Andersdotter

gift med ryttaren Sven Gudmundsson från Arnhult

1. Allbo härads dombok 2 oktober 1671, mom. 41
2. Fullmakten finns i Krigsarkivets biograficasamling
3. Allbo härads dombok 20 juni 1687, mom. 74
4. Allbo härads dombok 22 juni 1674, sid 32, mom. 26 och 22 juni 1671
5. Allbo härads dombok 20 juni 1687, mom. 74
6. Allbo härads dombok 18 mars 1689, mom. 59
7. Allbo härads dombok 19 september 1687 och 28 juni 1660. I sistnämnda protokoll är hans hustru, Lisabet Persdotter med. Se också Allbo härads dombok 7 september 1657, sid 15v. Anders hade tidigare (på 1660-talet) bott i Hössjö, enl Allbo härads dombok 18 juni 1688, mom. 38.
8. Allbo härads dombok den 20 februari 1727 mom. 90, 3 november mom. 120, samt 1 oktober 1733 mom. 114.

Owe Wennerholm, Fjärås
forlag.carse@gmail.com

Skotska familjer i Sverige

av Aron Axelsson Bordon

Källor bl.a.
Jonas Berg och Bo Lagercrantz:
Scots in Sweden
Edinburgh 1962, Stockholm 1962.

Sverige har många invandrarsläkter från Skottland. Namn som Stuart och Tottie kan nämnas, och i Småland träffar vi på bl.a. Sinclair, Hamilton och Lawrie-Lagergren.

Gustaf II Adolf hade 34 skotska överstar och 50 överstelöjtnanter i sin tjänst – skottarna hade sedan flera generationer erfarenhet av krig inbördes och mot England. Säkert kom många skottar redan med vikingarna hit – bl.a. som slavar, frillor och hustrur.

Skotska militärer kom till Sverige redan i början av 1500-talet, värvade av den nordiske kungen Kristian II (Tyrann) för krig mot Gustav Vasa, så de blev kanske inte kvar i Sverige. Gustav Vasa anlätde tyskar som fogdar och krigare, men så vitt vi vet inte skottar.

Med Vasa-sönerna blev kontakterna aktivare, Erik XIV friade ju förresten både till Elisabet av England och Maria Stuart av Skottland. Han försökte också värva 2000 skottar till nordiska sjuårskriget på 1560-talet. Något infanteri kom inte då, men ledare och meniga till flottan och kavalleriet. En del av skottarna som kom var reformerta och hade problem hemma med sin katolska drottning Maria Stuart.

Vid konflikten mellan Johan III och Rysslands Ivan den förskräcklige värvades fotsoldater från Skottland, en del skotska kvallerister var också kvar. Archibald Ruthwen kom med 4000 man. De begav sig på kungens order till Stockholm för att segla över till Livland. Men de fick inte ut sin betalning – de ansåg att Hugh Cahun, en skotte i kungens tjänst, hade lagt beslag på deras sold – och de vägrade skeppas över Östersjön tills han hade blivit avrättad. Johan III måste ge sig och lät halshugga sin ämbetsman Cahun på Stockholms Stortorg. Sedan skeppades styrkan över. Johan III dödade sitt dåliga samvete med att ge Cahuns änka en generös pension.

Styrkan – svenskar, skottar och tyskar – anföll den ryska fästningen Wesenberg, men framgångarna uteblev och det blev groll och strid mellan det skotska infanteriet och det tyska kavalleriet. Det skotska kavalleriet ställde upp på sina landsmäns sida – Archibald Ruthwen sårades, och hundratals blev dödade.

Vid rättegång i Stockholm slogs Ruthwen och Gilbert Balfour i bojor och anklagades tillsammans med Charles de Mornay, (fransman, kungens befallningsman, ungefär landshövding i Kronobergs län, gift med Anna Trolle på Bergkvara) för att ha försökt mörda Johan III och kanske återinsätta Erik XIV. De anklagades för att ha planerat mordet till skottarnas avskedsfest, då de utan att bli misstänkta kunde ta med sig vapen för att uppföra en traditionell skotsk svärddans.

Charles de Mornay avrättades 1574, Gibert Balfour dömdes till döden men erbjöds frihet mot en stor summa pengar. Han kunde inte betala utan blev halshuggen 1576. Archibald Ruthwen dog i fängelset i Västerås 1578.

Detta är bara ett par av många dramatiska livsöden som mötte skottar i svensk tjänst under Vasasönerna. Det var problem att vara invandrare även då, även om man hade höga positioner i samhället.

En del skotska krigare började redan på 1500-talet dryga ut lönen med att resa runt och driva handel. Det blev 1572 förbjudet att bedriva handel om man inte var borgare och höll till i städerna, men då erbjöds skottar och tyskar att få särskilda privilegier om de blev handelsmän i städerna, där de bildade egna sociala grupper. Några blev framgångsrika handelsmän redan på 1500-talet.

Under de många långa krigen på 1600-talet behövde Sverige många krigare, både officerare och meniga. Inom handeln behövdes också nytt blod. Karl IX försökte energiskt värva skottar de första åren av 1600-talet, med hjälp av skotska adelsmän, bl.a. kung Jacob V:s frilloson, earlen av Orkney Robert Stewart (som är min anfader) – han var halvbror till den Maria Stewart som blev dödsdömd och halshuggen på drottning Elisabets order.

Denne Earl Robert kom också över havet till Norge och plundrade där – han sades vara på väg till Sverige med trupper. År 1610 kom 300 skottar under William Stuart, bror till earl Robert Stewart av Okney.

Men först efter Karls IX:s död blev det mer – 1611 värvades till det pågående kriget med Danmark 1000 holländare och 1612 kom de skotska officerarna Ramsay och Sinclair med 350 skottar till Norge. De tågade troligen obeväpnade genom Gudbrandsdalen för att ta värvning i Sverige, men en grupp norska bönder anföll dem vid Kringelen och dödade de flesta. De återstående 134 togs till fånga och blev dödade – alla utom 18. Bland dem som stupade var en George Sinclair.

Många adliga skotska officerare i svensk krigstjänst kom alldeles i början av 1600-talet: James Spens 1606, Alexander Leslie före 1608, William Stuart 1610, Andrew Ramsey 1612, Thomas Hamilton 1615, James King 1615, Frans Sinclair 1620, John Hepburn och Johan Bordon 1623.

Patrick Ruthven (1586-1651) kom före 1608. ”Pater Rotwein” (Fader Rödvin) levde ett äventyrligt liv. Han uppvaktade 1608 tillsammans med James Spens den skotske kungen Jacob VI för Sveriges räkning och deltog sedan i Sveriges krig i det Ryska området 1610-1614. Åren 1614-1615 reste han till Skottland för att värva nya trupper och kom 1615 med 500 man till Narva. Han tjänstgjorde som hög

Patrick Ruthven
bild från sv.wikipedia.org/
Patrick_Ruthven

officer vid Pleskov och 1617 vid Novgorod. Han blev överste vid Kalmar regemente 1623 och krigade det året i Livland. Sedan reorganiserade han Kalmar regemente som då var helsvenskt. År 1626 var han med på Gustav II Adolfs fälttåg i Preussen och utmärkte sig där, 1627 blev han svensk adelsman. År 1629 blev han chef för ett skotskt infanteriregemente vid Elbing och Memel. Han tjänstgjorde i 30-åriga kriget 1631 och framåt, var andre befälhavare för hela svenska armén i Swabien, blev general 1632 och kommandant i Ulm.

I Gustaf Adolfs seger vid Breitenfeld 1631 deltog på Sveriges sida 46 skotska kompanier med 3500 man. År 1634 reste Ruthven åter till Skottland för att värva krigsfolk och tillbaka i Sverige igen blev han chef för ett kavalleriregemente under Banér. Han ledde sitt regemente till en stor seger vid Dömitz 1635. När han åter kom till Skottland för att värva folk 1636, blev han erbjuden en hög post i hemlandet och han lämnade svensk tjänst 1637. Han avled i Dundee 1651.

”Pater Rotwein” var berömd för sin förmåga att dricka vin och annat starkt och var ofta inbjuden till Gustav Adolfs banketter i högkvarteret. Men skottarna kunde inte bara dricka, rikskanslern Axel Oxenstierna skriver 1635 att ”särdeles de av den skotska nationen är villige och oförtrutne”.

Som skeppsbyggare importerades också skottar – mest berömda är bröderna Clerck. Berömda kaptener var Anders Stuart, som blev amiral, och bröderna Forath – Alexander Forath blev omringad av polska skepp vid Danzig 1627 och för att inte låta polackerna ta hans skepp sprängde han skeppet med manskap och sig själv i luften.

När Sverige hade gått med i 30-åriga kriget på 1620-talet kom det stora genombrottet. 1630 värvade James Hamilton en stor skara både från Skottland och England – fyra regementen med tillsammans 5000 man plus markisens livgarde. De mönstrade in i Yarmouth.

Gustaf II Adolf hade 34 skotska överstar och 50 överstelöjtnanter i sin tjänst. Många av dem blev svenska adelsmän och spelade viktig roll i den svenska adelns utveckling. Många av dem och deras ättlingar har ju också spelat en stor roll i vår historia, och släkter som Sinclair och Hamilton har varit och är mycket talrika.

Majoriteten av högre officerare i Sverige var av utländsk härkomst 1650. Men då minskade rekryteringen av officerare från utlandet – det fanns svenska eller försvenskade adelsfamiljer att rekrytera från, särskilt som nu många nyadlade tog över höga poster i förvaltningen. På grund av räfsten och reduktionen under Karl XI förlorade adeln en stor del av sin jord och sin rikedom.

Vad hände med de skotska fotsoldaterna och ryttarna, de meniga? Många var aldrig i Sverige, eftersom kriget mest fördes på kontinenten, därför kom de direkt dit och blev aldrig hemmastadda i Sverige utan troligen återvände de flesta överlevande till Skottland, några kanske blev kvar i Tyskland och om några av dem kom att stanna i Sverige kom de troligen att bli en del av det anonyma borgerskapet i städerna.

Den nya stormakten Sverige lockade också andra än krigare. Jacob Robertson kom 1614 från Skottland var Gustav Adolfs och Kristinas läkare och grundade apoteket Markattan i Stockholm.

Skotten Alexander Erskein var utbildad vid universitetet i Tyskland, blev framstående diplomat, president vid hovrätten i Dorpat 1643, adlades och blev president i krigskollegiet på 1650-talet. Vid fredsförhandlingarna efter 30-åriga kriget var han en mycket framstående förhandlare för Sverige. Han dog som krigsfånge i Polen 1656.

Som nämnts ovan slog sig en del av de skotska krigarna i Sverige på handel. Från början av 1600-talet kom skottar hit för att idka handel och hantverk. När Lödöse övergavs och Göteborg byggdes 1619 kom det dit många skotska köpmän men också barberare, hattmakare, vävare, skraddare och smeder. I Stockholm fanns en hel mängd skotska köpmän, de flesta textiltillhandlare. Många guldsmeder kom också.

Det drog ihop sig till religiöst inbördeskrig i Skottland i slutet på 1630-talet. Då behövdes utvandrarerna hemma, de hade erfarenhet av krig och nu kom det värvare från Skottland till Sverige – och till de skotska krigarna i 30-åriga kriget på kontinenten. Många återvände till Skottland, från meniga till generaler. Många tog också med sig vapen från Sverige, vapen som sedan användes i kriget mellan England och Skottland – de högre officerarna fick med sig som gåvor några kanoner och tusentals gevär.

Men många skotska officerare hade rotat sig i Sverige, gift i sig i den svenska adeln, fått eller köpt gods och gårdar. De stannade och blev en viktig del av det svenska folket. T.ex. Robert Douglas, som var född 1611, kom till Sverige 1627, blev page hos kungens svåger, militär och slutligen general, baron och greve av Skänninge, fältmarskalk och guvernör i Livland. Han byggde slottet Stjärnorp i Östergötland och dog 1661 i Stockholm. Både han och hans ättlingar har spelat en viktig roll i historien – en Ludvig Douglas var känd utrikesminister på 1890-talet och hans son i sin tur var armechef under andra världskriget.

Två grenar Hamilton har också spelat viktiga roller – här i Småland känner vi dem bl.a. som ägare till Huseby i mitten av 1800-talet, de byggde ”slottet” där och var byggherrar till landshövdingeresidenset i Växjö. Men de konkursade och måste sälja Huseby med jord, hus och inventarier till familjen Stephens.

Vi känner mönstret – när en utvandring har börjat blir det lättare för andra att komma efter. Campbell, Tottie, Carnegie, Maclean, Thorburn, Munro är några av de skotska familjer som har invandrat senare. I sin essäsamling *Litteratörer och militärer* har Frans G Bengtsson gett en spännande berättelse om skotten Robert Munro.

Många av dagens svenskar – kanske de flesta – har något släktband till de skotska invandrarerna.

Aron Axelsson Bordon
aronax@telia.com

Nya utskriftsmallar till Disgen

Nu finns det ett paket med utskriftsinställningar och mallar att ladda hem från DIS hemsida. Det finns många varianter, både för antavla, stamtavla och släktratrikel.

Där finns även en 14 sidor lång beskrivning av hur du ska göra för att hämta hem det hela och importera till Disgen de mallar som du vill prova. Självklart ska du läsa den eftersom där finns många tips, bl a om att välja utskriftsformat, samt hur du med utgångspunkt från en valfri mall kan göra egna varianter och spara under annat namn.

Men för dig som vill ordna detta nu och vänta med att läsa instruktionen, har jag gjort en liten steg-för-steg-beskrivning som bör räcka. Jag tror även vi ska hinna gå igenom detta på årsmötet i Vimmerby den 29 mars. Hoppas du kommer dit.

Först ska du hämta hem filen

Öppna DIS hemsida www.dis.se Till vänster finns ett antal rubriker. Tryck i tur och ordning på dessa:

Forskningsverktyg
Disgen
Ladda ner
Utskriftsmallar

Klicka på länken som heter:

Filen du ska hämta ner finns här.

Välj **Spara som** i dialogrutan som kommer upp så att du själv kan bestämma var filen ska läggas och lätt hittar den när den ska packas upp. Filen heter **ZIP-Utskriftsinstallningar-ver2-2013.zip**

Längst ner syns nu en rad med texten:

Nedladdningen av ZIP-Utskrifts ...-ver2-2013.zip har slutförts

– och sedan packa upp den

Använd Utforskaren för att leta upp filen där du lagt den. Högerklicka på den och välj **Extrahera alla**

Klicka på **Bläddra** och välj en plats att lägga den uppackade filen på, t ex på skrivbordet.

Den heter nu **Installningsmallar-ver2-2013.xml**

Nu är det dags att importera utskriftsmallar till Disgen

Starta programmet **Disgen**.

Klicka på **Verktyg** och välj **Administrera inställningar (längst ner)**

I bilden som kommer upp klicka på fliken **Importera och Välj fil**.

Nu ska du markera filen **Installningsmallar-ver2-2013.xml** (som du lade på skrivbordet) och **dubbelklicka**. (Det tar en stund innan rutan är fylld)

Klicka på + (plustecknet) framför någon av de 14 raderna (t ex Släktratrikel träd) och sju nya rader visas som motsvarar namnen på installningsmallarna.

Markera en eller flera av dessa varianter och tryck på knappen **Importera**. Det går hypersnabbt och det enda du märker är att färgstyrkan på markeringarna minskar.

Stäng dialogrutan genom att trycka på **Avbryt**

Nu kan du kolla att mallarna finns tillgängliga genom att starta en utskrift i Disgen. Välj en utskriftsform som du importerat mallar till och klicka på **nerpilen** för fältet **Installningsmall**. Då ska de importerade utskriftsmallarna synas. **Lycka till!**

Egon Burman
fgeb@live.se

Anmäl dig gärna redan nu till DIS-Smålands årsmöte i Vimmerby den 29 mars

Släkt- HISTORIA

Ny tidning om släktforskning

Jag har just gjort en provprenumeration på en ny tidning, vars första nummer ska komma ut i början av 2014. Tre nummer för 98 kronor, vilket är hälften av ordinarie pris. Sex nummer per år.

Tidningens utgivare är LRF Media, som ger ut ytterligare 23 tidsskrifter i skilda ämnen. På hemsidan slakthistoria.se kan man läsa mer och även beställa.

redaktören

Med norrländsk leveransgaranti

Att man kan avfärda skrönor och påhitt med hjälp av DNA-analys har släktforskaren Peter Sjölund från Härnösand med kamrater visat på ett effektivt sätt.

Runt Bure-ätten har spunnits många myter. Grunden lades av Johan Bure som på 1600-talet nedtecknade sin i huvudsak västerbottniska släkt. Urfadern i hans krönika kallades Gamle Olof och var född i Bureå på 1300-talet. Sedan broderade andra ut detta med fantasifulla tillägg.

Genom att DNA-testa ättlingar utifrån tre olika grenar som påstås härstamma från den Gamle Olof har Peter kunnat konstatera att en av grenarna inte stämmer med de andra två, mer belagda. Det som analyseras är DNA från Y-kromosomen som ärvs oförändrat från far till son.

I och med det kom Peter också en annan hemlighet på spåren. Från Gamle Olof till nutid har 18 personer passerat. Tre personer från två olika linjer testades och borde stämma överens. Det gjorde de också. Det betyder att med sex arvslinjer och 18 generationer att totalt över 100 gånger hade arvet förts vidare. Och det har inte klickat en enda gång. Far-sonlinjen är obruten, vilket betyder att ingen har hoppat över skaklarna och hittat en barnafader utanför äktenskapet.

Säger detta något om Västerbotten och Norrland i synnerhet eller om folk i allmänhet? Är talet om att 2 till 10 procent av oss inte har den far vi tror en Klintbergare, en modern vandringsägen som vi kan förpassa till sagornas värld? Vi sätter en slant på att det är en norrländsk specialitet.

Tord Karlsson
tord.karlsson@lrfmedia.lrf.se

Det falska släkträdet

Det finaste man kunde vara på 1600-talet var att vara en medlem av Bureätten, Sveriges äldsta ätt med anor långt bakåt i historien. För att uppfylla kravet på att vara en Bure så måste man förstås vara en man i rakt nedstigande led på svärdsidan från Olof den Gamle, den stamfader som Johan Bure hade nedtecknat.

Bröderna Anders, Jonas och Olof Bure från Säbrå härstammade visserligen från Bureätten genom sin mormor, men det var inte tillräckligt, ty bara den manliga sidan räknades i släkträdet. Därför konstruerade de ett fiktivt släkträd med en falsk anfader och koppling till Bureätten åtta generationer tillbaka som visade en obruten linje på svärdsidan.

Den här bluffen anses ha underlättat, kanske varit helt avgörande för att alla tre adlades av Gustav II Adolf, fick höga positioner hos kungen och kunde göra lysande karriärer.

Anders grundade lantmäteriet i Sverige, Jonas var både riksantikvarie och riksarkivarie och Olof var livmedikus åt kungen. Det var tydligen kompetenta män som förtjänade sin framgång och troligen ändå skulle ha nått positioner i samhället utan en falsk antavla.

Den DNA-test som Peter Sjölund genomfört på Y-kromosomen hos tre nutida män som ska tillhöra den medeltida Bureätten och på tre män som tillhör den adliga ätten, visar och bevisar att de adlade bröderna, som levde för 400 år sedan, inte via fädernet härstammade från den urgamla Bureätten.

De första tre männen har Y-kromosomer som matchar varandra perfekt och bevisar att de för 18 generationer sedan verkligen hade samma far i den medeltida Bureätten.

De tre andra männen som via raka manslinjer härstammar från den adliga släkten Bure har också Y-kromosom-DNA som matchar.

Men de två släkternas DNA-profiler visar sig inte ens vara i närheten av varandra. Adelssläkten Bure har inte farfars farfars far gemensam med den medeltida Bureätten. De var inte Bure på raka fädernet.

Egon Burman

Informationsträffar om DIS med lokala släktforskarföreningar

DIS-Småland har under hösten 2013 genomfört ett antal informationsträffar där vi har berättat om Disgen och andra verktyg som DIS kan tillhandahålla.

Är din förening intresserad av att ordna en sådan informationskväll kan ni kontakta Tommy Nilsson 070-303 127 32 eller på mail tommy@betoni.se för att bestämma lämplig tidpunkt.

Avsändare:
Föreningen DIS-Småland
c/o Egon Burman
Murmästarevägen 1
352 61 VÄXJÖ

B

Nya medlemmar i DIS-Småland 2013

Margareta Kjellström, Axel Wennergrens väg 2, 135 39 Tyresö
Carl-Johan Johansson, Fänestad Lindbacken, 330 12 Forsheda
Bengt Nilsson, Nylundsgatan 26, 331 41 Värnamo
Ulla Svensson, Törnskatevägen 105, 331 41 Värnamo
Arne Nordeborn, Kaprisvägen 12, 331 53 Värnamo

Anette Nordeborn, Kaprisvägen 12, 331 53 Värnamo
Karin Malmsten, Åminne Sjömalmsv. 23, 331 91 Värnamo
Dag Hegfalk, Hjälshammar, 331 93 Värnamo
Hansa Holm, Södra Bågatan 6, 333 32, Smålandsstenar
Ros-Marie Rodin, Möckleboda 4, 341 91 Ljungby

Allan Danielsson, Blomstervägen 5, 343 35 Älmhult
Britta Croona, Masugnsvägen 12, 343 95 Älmhult
Bengt Rålin, Risingevägen 12, 352 40 Växjö
Niclas Rosenbalck, Östra Ringvägen 29 B, 352 40 Växjö
Hans Östgaard, Notövägen 15, 352 44 Växjö

Allan Nilsson, Underfångsvägen 18, 352 41 Växjö
Carl-Anders Lundström, Kyrksjövägen 10 A, 360 44 Ingelstad
Carl-Magnus Mölstad, Haneforsvägen 31, 360 44 Ingelstad
Gudrun Engdahl, Ölvingstorp, 388 92 Ljungbyholm
Marianne Delmar, Råsbäck 341, 388 93 Ljungbyholm

Sven-Eric Carlsson, Råsbäck 341, 388 93 Ljungbyholm
Sven Nilsson, Fjärdingsmannavägen 4 J, 388 93 Ljungbyholm
Bertil Svensson, Norra Långgatan 54, 392 31 Kalmar
Anita Andersson, Lindölundsgatan 20, 392 35 Kalmar
Pernilla Edlund, Germundsgatan 3 B, 392 45 Kalmar

Jan-Eric Gustafsson, Sjötrollets väg 38, 393 59 Kalmar
Stefan Martinsson, Timjansplan 8, 393 65 Kalmar
Hans Svensson, Mandelblomsvägen 39, 394 77 Kalmar
Jörgen Tinglef, Villagatan 4, 514 70 Grimsås
Maj-Britt Sandström, Marsvägen 9, 514 70 Grimsås

Britt Åkesson, Månstigen 4, 514 70 Grimsås
Britt Edvinsson, Storgatan 4, 514 70 Grimsås
Margareta Andersson, Stjärnvägen 8, 514 70 Grimsås
Ann-Marie Karlsson, Lyckhemsg. 19 D, 553 13 Jönköping
Ingrid Dalberg, Paulins väg 19, 570 19 Pauliström

Annika Sjögren Palm, Studstorp Trädgårdslund, 570 61 Ydre
Thomas Lindén, Södra Skogsvägen 38, 571 39 Nässjö
Ulla Yngve, Långgrundsvägen 25, 572 75 Figeholm
Jakob Petersson, Kyrkogatan 41, 574 31 Vetlanda
Carina Werdenskog, Castmans väg 90, 575 37 Eksjö

RosMarie Lindman, Odengatan 48, 576 31 Sävsjö
Marianne Oskarsson, Rönnvägen 5 J, 577 33 Hulthsfred
Lars Elofsson, Löfstigen 10, 578 31 Aneby
Gisela Nilsson, Skaftekulla Björkhem, 590 90 Ankarsrum
Roger Sevedstam, Hökgatan 7, 593 42 Västervik

Solveig Sevedstam, Hökgatan 7, 593 42 Västervik
Anna Sofia Colliander, Tegnérsv. 35 A, 641 32 Katrineholm
Roland Nordström, Isbjörnsvägen 2 A, 722 31 Västerås
Rolf Holmqvist, Yxvägen 10, 903 55 Umeå
Anita Holmgren Eklund, Murgatan 11, 983 36 Malmberget

Styrelsen hälsar alla nya medlemmar välkomna i DIS-Småland.

Vi hoppas ni får gott utbyte av ert medlemskap.

*En del av er är troligen drivna släktforskare medan andra är nybörjare.
Tveka inte att ta kontakt med varandra, speciellt om ni bor på samma ort.
Släktforskare hjälper varandra – det är ett känt faktum.*